85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ - ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

Доц. д-р Калоян Колев[1]

Резюме: *Докладът изследва възможностите за прилагане идеи от поведенческия икономикс към теорията на развитието. Представена е различната гледна точка към проблема за развитието, а именно - ограничената рационалност и нейният ефект върху решенията на индивида, както и възможностите за адаптиране на публичните политики на развитието с цел повишаване на тяхната ефективност.*

Ключови думи: *поведенческа икономика, икономика на развитието, икономическа политика*

JEL: D**9,** O**1,** O2

BEHAVIORAL APPROACH TO ECONOMIC DEVELOPMENT - OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS

Assoc. Prof. Kaloyan Kolev, PhD

Abstract: *The paper explores the possibilities for applying ideas from Behavioral Economics to development theory. The different point of view to the problem of development is presented, namely - the bounded rationality and its effect on the decisions making of the individuals, as well as the possibilities for adapting the public development policies in order to increase their efficiency.*

Key words*: Behavioral Economics, Development Economics, Economic policy*

JEL**:** D**9,** O**1,** O2

1. Въведение.

Ограниченията на неокласическата теория и разочарованието от нейните провали, отвориха място за търсенето на нови подходи в анализа на социално-икономическите отношения. Днес на своеобразен „ренесанс“ се радват относително пренебрегвани в близкото минало направления като неоинституционализъм, бихевиоризъм и др., като техни идеи постепенно се интегрират, бавно променят и адаптират към реалността основните модели, с които отделните направления в икономическата теория боравят. Този процес е особено осезаем за икономиката на развитието. Свидетелство за това е фактът, че през последното десетилетие поведенческите модели намират място както в учебните програми, така и в повечето от новите издания най-често използваните учебници. Например Taylor и Lybbert (2020) разглеждат човешкото развитие през призмата на поведенческия икономикс, а Janvry и

[1] kolevk@ue-varna.bg, Икономически университет - Варна

Sadoulet (2021) отделят самостоятелна глава на методиката на „рандомизираните контролирани проучвания“ (РКП), като бихевиористките модели присъстват в повечето теми за бедността, земеделието и др.

Заради нарастваща роля на поведенческите модели Световният институт за икономика на развитието към Университета на ООН (UNU-WIDER) организира през м. септември, 2011 г. в Хелзинки конференция, която събра всички водещи изследователи, посветили се на този нов подход в развитието, а докладите са публикувани в специално издание на списание Review of Income and Wealth. Четири години по-късно поведенческият подход получи признание и от другата голямата международна институция. Публикуваният от Световната банка доклад за развитието за 2015 г. - „Мислене, общество и поведение“ за първи път приложи изцяло поведенчески модели в търсене на обяснение на проблемите на бедността, ролята на обществата, дизайна на политиките и др. Може би най-значимо признание това ново направление получи през 2019 г., когато А. Банерджи, Е. Дюфло и М. Кремар получиха Нобелова награда за въвеждането на експерименталния поход в икономиката на развитието и използването на идеи от поведенческия икономикс при създаването на ефективни политики за подобряване условията на живот (образование, здравеопазване, спестявания, развитие на селските райони и др.) в най-бедните страни, което дава изцяло нов тласък в изследванията и значително подобрява ефективността на прилаганите политики.

Въпросите, на които настоящият доклад търси аргументирани отговори са до каква степен бихевиористките идеи са проникнали днес в икономиката на развитието? Колко прогресивни са те и с какви ограничения се сблъскват? Могат ли да променят изцяло икономиката на развитието или по-скоро я водят в грешна посока без изход?

2. Възникване и методология на поведенческия подход в теорията на развитието.

Счита се, че икономиката на развитието се обособява като самостоятелен дял в икономическата теория в средата на XX век, благодарение работата на автори като Розенщайн-Родан, Кузнец, Мирдал, Люис и Хиршман. Изследванията са фокусирани върху търсенето на чисто теоретични обяснения на причините за изостаналостта на отделни страни и региони, както и търсенето на подходящи политики за ускоряване на развитието им, и евентуална конвергенция с останалия свят. Осланяйки се единствено на идеята за пазарните провали, икономиката на развитието постепенно губи своята тежест и значение. Съществен тласък в нейната еволюция дава инкорпорирането през 80-те години на XX век на моделите на ендогенния растеж, информационната асиметрия, несъвършената конкуренция, провалите на икономическата политика и други. Въпреки това, направлението остава силно теоретично, изследванията са предимно сравнителни макроикономически, а еднозначните отговори относно ефективността на предлаганите политики

спрямо развиващите се държави са по-скоро изключение. В началото на XXI век икономиката на развитието претърпява цялостна трансформация (McKenzie & Paffhausen, 2017). На първо място, теоретичните търсения отстъпват място на нов тип емпиричните изследвания, т.нар. рандомизирани контролирани проучвания (РКП), чиято методология е заимствана от медицината и фармацията. Второ, заедно с традиционните теми за икономическия растеж и бедността, се появяват нови, извън сферата на позитивния икономикс като институциите, управлението, околната среда и др. И трето, постепенно се прокрадва и идеята, че анализът трябва да бъде преместен на микроравнище, чрез предефиниране на основния въпрос от „какво прави бедните държави различни“ в „какво отличава бедните хора от останалите“ (Banerjee & Duflo, 2011). Последното позволява декомпозирането на големия проблем за бедността в редица малки и конкретни въпроси, чиито отговори могат да бъдат намерен лесно чрез РКП. Заедно с това отваря широко вратите на поведенческия подход към теорията на развитието и възникването на т.нар. поведенческа икономика на развитието. Тя изучава проблемите на икономическото развитие, използвайки психологически реалистични модели както на вземане на решения, така и на формиране на предпочитания (Demeritt & Hoff, 2018), като игнорира абсолютната рационалност и разглежда индивидуалните решения в контекста на когнитивните ограничения, социалните отношения, натрупания опит.

От методологическа гледна точка, макар да използва много идеи от неоинституционализма, социологията, експерименталния икономикс и дори неврологията, основният инструментариум на поведенческата икономика на развитието е заимстван от когнитивната психология. Важно е да се отбележи, че тя не предлага нова обща „теория на всичко“. Нейната цел не е пълна подмяна на настоящите модели, а постигане на по-висока реалистичност и приложимост, извън ограниченията на абсолютната рационалност, характерна за неокласическата теория. Освен това, тя отразява промените в икономическата дисциплина като цяло, със значителен превес на емпиричните изследвания върху малки частни проблеми, за сметка на теоретичните анализи.

Разбира се, поведенческият подход не е приложим към всички проблеми, с които се сблъскват развиващите се икономики. Неговата истинска „сила“ е в сферите, пряко свързани с формирането на предпочитанията и избора на отделния индивид, а именно: благосъстояние (щастие), бедност, безработица, здравеопазване, образование, производителност, селско стопанство, финанси, осигуряване на обществеността услуги, дефиниране на ефективни политики. В следващия параграф ще разгледаме само три от тях като ярка демонстрация на техния съществен принос към теорията на развитието.

3. Приложение на поведенческия подход към икономиката на развитието.

3.1. Благосъстояние, щастие и икономическо развитие.

Поведенческият подход възобновява дискусията относно измерителите на развитието и дефектите на показатели като БВП (в т.ч. и неговите производни), дохода на домакинствата и др. Нещо повече, отваря се едно ново поле на дебати извън чисто материалните, здравословни и битови аспекти от ежедневието на хората, като в центъра е поставен индивидът и неговото субективно възприятие. Един от поводите е т.нар. парадокс на Ийстърлин (Easterlin, 1995) според който към даден момент щастието варира пряко в зависимост от доходите, както в сравнителен план между нациите, така и вътре в тях, но с течение на времето дългосрочните темпове на растеж на щастието и дохода не са свързани помежду си.

Десетилетия наред субективното усещане за удовлетвореност и благосъстояние на индивида, обобщено в композитната категория „щастие“ е обект на изследване само и единствено от психологията. Причина за това беше и все още е обективизацията и крайната формализация на неокласическата теория. Както Амартя Сен (Sen, 1995) отбелязва, за съвременния икономически анализ е присъща обсесивна увереност, че експлицитния избор е единственият човешки аспект, който може да се наблюдава и изследва. Според застъпниците на поведенческия подход, съществуват поне три причини, поради които икономистите трябва да се интересуват и от субективното усещане на индивидите (Frey & Stutzer, 2002). На първо място, това е икономическата политика. Докато на макроравнище при прилагането на отделните мерки лесно може да бъде използван подхода „полза-разход“, то на микроравнище всяко решение е неоптимално по Парето, тъй като води до разходи за много от индивидите. В този смисъл е необходима оценка на индивидуалната полезност, а от там и на ефективността на избраната политика. Второ, ефектът на институционалните условия и развитието на социалните отношения (социалната тъкан), чиито ефекти се оказват по-значими от тези, произтичащи от материалното благосъстояние. И не на последно място, необходимостта от ясното разбиране за това, кое определя субективното благосъстояние, възприятието за удовлетвореност и „щастие“.

В поредица изследвания, проведени от Даниел Канеман (Kahneman & Deaton, 2010) става ясно, че високият доход „купува“ удовлетворение от живота, но не и щастие, а ниският доход е свързан както с ниска оценка на живота, така и с ниско емоционално благополучие. Нещо повече, позитивният ефект на дохода върху удовлетвореността от живота изчезва над известно ниво на дохода. За да обясни този парадокс, поведенческият икономикс въвежда разграничението между „преживяна (изпитана) полезност“ и „запомнена полезност“, а на тази основа „преживяващият АЗ“ и „помнещият АЗ“. Възприятията за благосъстоянието и щастието от двете гледни точки

са коренно различни. Субективното възприятие за „щастие“ е винаги резултат от оценката на „помнещия АЗ“. Последната е силно изкривена от тенденцията да помним предимно силно негативните или позитивни събития, но не и цялостното преживяване. Разликата с реалността възниква и от други поведенчески феномени като например приспособяването - свойството на хората да привикват към дадено състояние и да не оценяват неговото значение както преди. Не на последно място, оценката на индивида за благосъстоянието не е абсолютна, а по-скоро относителна, спрямо т.нар. „референтни точки“. В този случи те са това, което другите имат и това, което човек е имал преди (Cartwright, 2011).

3.2. Бедност.

Традиционно ортодоксалния неокласически подход анализира факторите на бедността като външни и ограничаващи развитието на индивида. Основният въпрос е, как те се използват в ситуация на остра оскъдица и каква политика на подпомагане би помогнала за преодоляване капана на бедността. Поведенческият подход има коренно различна гледна точка. Дългият несполучлив опит с помощи, които не водят до по-малко бедност в дългосрочен период ясно подсказва, че домакинствата в бедност не следват рационалните модели на поведение. По тази причина, поведенческият подход изследва, как се формират техните предпочитания и какво мотивира решенията им, държащи ги в бедност. Изучавайки жителите на мексиканските бедняшки квартали Lewis (1959) стига до заключението, че бедните хора развиват „култура на бедността“, изразяваща се в набор от ценности, които са адаптивни към тяхната бедност, но в крайна сметка ограничават развитието им, а Banerjee (2000) твърди, че бедността може да промени поведението или като направи бедни отчаяни, или уязвими. Проведените през последните десетилетия изследвания показват, че стресът, ограничените когнитивни ресурси, високият риск и несигурност, краткосрочният хоризонт на вземане на решения са сред причините бедните домакинства да проявяват много по-често и по-изявено типичните за всички поведенчески отклонения (Bertrand, 2004), сред които най-честите са:

- *Евристични решения* – в ситуации на висока неопределеност, домакинствата взимат решения не чрез съпоставка на ползи и разходи, а чрез психологически пряк път, който им помага бързо да правят преценка и избират. Тя е причината за афективното поведение, ирационалните страхове или заблуди, грешна интерпретация на случайността, вярване в наличието на връзки между независими събития и др. (Tversky & Kahneman, 1974)
- *Хиперболично дисконтиране* – нееднаквото възприемане на ползите и разходите, разположени в различни моменти във времето е причината за неплащането на пенсионни и здравни осигуровки, спестяване на средства за обучение и др. Дисконтирането ражда и проблеми като невъзможност за самоконтрол, отлагане във времето и пр. (Frederick, 2002)

- *Ментално сметководство* – склонността условно да се групират доходите и разходите в зависимост от техния източник или предназначение, без възможност за взаимозаменяемост, е много по-силна в случаите, в които бюджетът на домакинството е крайно оскъден и се планира за кратък период от време (седмица или най-много месец) (Thaler, 1999). Третирането им по различен начин е едно от обясненията, защо еднократните помощи или неочаквани постъпления се харчат за хедонисрично потребление, а не се спестява или използват за погасяване на кредити, лечение и др.

Извън посочените, решенията на бедните домакинства са моделирани от още два фактора: социалната среда и менталните модели. Когато хората разсъждават, те обикновено използват категории, идентичности, стереотипи, и мирогледи, извлечени от техните общности. Това са т. нар. ментални модели. Те влияят върху това, което хората възприемат и как го интерпретират. Менталните модели произтичат от когнитивната страна на социалните взаимодействия, които хората често наричат култура. Много от тях са полезни, но други допринасят за предаването на бедността между поколенията. Културата влияе върху вземането на индивидуални решения, тъй като служи като набор от взаимосвързани схеми, които хората използват, когато правят избор. Каноничен пример за ментален модел са стереотипите. Те влияят върху възможностите, с които разполагат хората и оформят процесите на социално включване и изключване. В резултат на стереотипите хората от групите в неравностойно положение са склонни да подценяват способностите си и дори могат да се представят по-зле в социални ситуации, когато им се напомни за членството им в групата. По този начин стереотипите могат да се „самоизпълнят“ и да засилят икономическите различия между хората и така да възпроизвеждат и задълбочават бедността (World Bank Group, 2015).

3.3. Поведенчески интервенции и политики.

Най-силен отпечатък поведенческият подход има върху политиките. Към момента повечето от 70 организации (експертни съвети, мрежи или отдели към правителства и международни организации) в целия свят създават ново поколение публичните политики, внедрявайки в тях идеи от поведенческия икономикс (John, 2018). В свой доклад през 2017 г. ОИСР стига до заключението, че поведенческите подходи в публичната политика са нещо повече от модерен тренд. Те са се „вкоренили“ по различни начини в много страни и се прилагат в широк спектър от сектори и области на политиката (OECD, 2017).

Поведенческата икономика влияе върху дизайна на политиките в три насоки. Първо, променя начина, по който се диагностицират проблемите. Допуска се, че хората желаят да вземат рационални решения, но когнитивните ограничения и външната среда са причината те да не го правят. Следователно, цел на предварителния етап е да се идентифицират параметрите на

архитектурата на избора (напр. какво възпира хората от имунизация, защо взимат грешни финансови решения и др.). Това става винаги чрез лабораторни или полеви експерименти, на базата на които се тестват различни хипотези и инструменти за въздействие. Крайната цел е създаване на нова модифицирана архитектура на избора, която да насърчи хората да предприемат дадено действие (напр. да внасят здравни осигуровки, да спестяват за образование на децата си и др.). Второ, поведенческия подход променя начина, по който се проектират решения на проблемите. Сърцевината на тези политики е т.нар. либертариански патернализъм. Той представлява система от интервенции, които поддържат или увеличават правото на избор на хората, и заедно с това ги „побутват“ с помощта на малки, меки и сравнително евтини мерки и решения към оптималният за тях избор (коригират дефектите в поведението). Това може да са допълнителна информация и обучение, напомняния, малки финансови или друг род стимули, създаване на референтни точки, социални стимули и др. Трето, поведенческите политики не предлагат генерални решения (подобно на принципите на фискалната политика, международната помощ и др.), а адаптирани към конкретен проблем, място, група от хора идеи и инструменти за въздействие. Това ги прави много по-успешни и ефективни. Нещо повече, техният дизайн може да се променя благодарения на систематичния подход и непрекъсната обратна връзка преди и в процеса на тяхната реализация.

4. Ограничения и недостатъци на поведенческия подход в икономиката на развитието.

Приложението на поведенческите идеи към икономиката на развитието съвсем не е лишено от критики. На първо място, те се доказват като сравнително успешни в сфери като здравеопазването, финансовото планиране на домакинствалата, екологичното поведение, образованието, но практически неизползваеми към макроикономически проблеми или такива, обхващащи големи групи от хора. В този смисъл, създават се два своеобразни дяла в икономиката на развитието, следващи различни траектории и темпове на еволюция, което разединява цялостното познание за проблемите на развиващите се държави. Второ, голяма част от идеите на поведенческата икономика са изведени на база наблюдения на индивиди в развитите икономики и тяхното автоматично пренасяне към предпочитанията и поведението на хора с коренно различна култура, религия, социална среда, традиции и т.н. не винаги дава очакваните резултати. Трето, макар да следват доказала се в медицината методика, контролираните поведенчески изследвания далеч не се характеризират със същата точност на резултатите, изолация на случайни фактори, рандомизация на субектите и т.н. В този смисъл, доверието в получените от тях резултатите остава проблематично (Bédécarrats, 2019).

Четвърто, няма съмнение, че авторите на поведенческите изследвания проявяват същите поведенчески отклонения като хората, които изследват (напр. самопотвърждаване на идеи, тунелно виждане, свръхувереност и др.). (Straßheim, 2020). В този смисъл, нищо не може да гарантира, че създадените от тях политики ще имат най-ефективният дизайн и ще адресират правилните проблеми. Пето, съществуват реални опасения, че хората могат да бъдат подложени на патерналистични манипулации (Канев, 2017). Не случайно тематиката се превръща в сериозна тема за дебати и публикации в последните няколко години.

5. Заключение

Внасянето на идеи от поведенческия икономикс представлява един нов етап в еволюцията на икономиката на развитието. Поведенческият „завой“ вероятно ще вдъхнови още фундаментални промени в обясненията на микро- и макроструктурите на развитието и ще даде един нов облик на икономиката като поведенческа и морална наука. Това изглежда обещаваща стъпка към по-богато разбиране на някои фундаментални пресечни точки между факти и ценности в икономиката на развитието.

Използвани източници

Канев, Д., Терзиев, В. (2017). „Поведенческата икономика: развитие, състояние и перспективи,“ Годишник на СА „Д.А.Ценов“, Свищов, Том CXX, с. 7-32.

Banerjee, A., and E. Duflo (2011). Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty. New York: Public Affairs.

Banerjee, A. (2000). The Two Poverties. *Nordic Journal of Political Economy*, 26(3): 129–41.

Bédécarrats F., Guérin I., Roubaud F. (2019), All That Glitters Is Not Gold. The Political Economy of Randomized Evaluations in Development, *Development and Change*, 50(3), pp.735-762.

Bertrand, M., Mullainathan, S., & Shafir, E. (2004). A Behavioral-Economics View of Poverty. *The American Economic Review*, 94(2), 419-423.

Cartwright, Edward (2011). Behavioral economics. London, UK: Routledge.

Demeritt, A., Hoff, K. (2018). The Making of Behavioral Development Economics. Policy Research Working Paper; No.8317. World Bank, Washington

Easterlin, R. (1995). Will Raising the Incomes of All Increase the Happiness of All. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 27 (1): 35–48

Frederick, S., Loewenstein, G., and O'Donoghue, T. (2002). Time Discounting and Time Preference: A Critical Review. *Journal of Economic Literature*, 40 (2): 351-401.

Frey, B. & Stutzer, A. (2002). What Can Economists Learn From Happiness Research?. *Journal of Economic Literature* 40 (2)

Janvry, A., Sadoulet, E. (2021) Development Economics: Theory and Practice (2nd edition), Routledge

John, P. (2018). How Far to Nudge? Assessing Behavioural Public Policy Cheltenham, UK/Northampton, MA: Edward Elgar.

Kahneman, D. & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being, Proceedings of the National Academy of Sciences, Sep 2010, 107 (38), 16489-16493

Lewis, O. (1959). Five Families, New York: Basic.

McKenzie, D, and Paffhausen, A. (2017). Anna What Is Considered Development Economics? Commonalities and Differences in University Courses around the Developing World, *The World Bank Economic Review*, Volume 31, Issue 3, October 2017, Pages 595–610

OECD. (2017). Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World. Paris: OECD Publishing.

Sen, K. (1995). Rationality and Social Choice. *American Economic Review* 85(1): 1-24.

Straßheim, H. (2020) The Rise and Spread of Behavioral Public Policy: An Opportunity for Critical Research and Self-Reflection, *International Review of Public Policy* [Online], 2:1

Taylor, E., Travis J. Lybbert (2020) Essentials of Development Economics (3rd edition), University of California Press

Thaler, R.H. (1999), Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12: 183-206.

Tversky, A.; Kahneman, D. (1974). „Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases“. *Science*. 185 (4157): 1124–1131

World Bank Group (2015). World Development Report 2015: Mind, Society, and Behavior. Washington, DC: World Bank.